

ANTARKTIKA IMA SLOVENSKI PEČAT

VIKI GROŠELJ

Antarktika je po velikosti peti največji kontinent našega planeta — za Azijo, Afriko, Severno in Južno Ameriko, a pred Evropo in Avstralijo, od katere je kar dvakrat večja. To je otoški kontinent vzhodno od sonca, zahodno od lune in južneje od česarkoli drugega. Prekrit je z ledeno odejo, katere razsežnosti so težko dojemljive. Meri približno 8 milijonov kvadratnih kilometrov, debela pa je od nekaj sto metrov do treh kilometrov in pol. Zaradi te pošastne teže je precejšen del antarktičnega ozemlja potisnjen pod gladino morja. Površina je prekrita z neskončnimi ledenimi planjavami, iz katerih štrlijo gore nenavadnih oblik s suhimi kopnimi dolinami in ledeniki, ki segajo daleč v morje. Trda, kruta dežela, pa obenem dežela nedopovedljive lepote in magičnih skrivnosti, ki se jim pustolovska duša preprosto ne more upreti.

Antarktika je najbolj suh, mrzel in od vetrov bičan kontinent s komaj dojemljivimi ekstremno nizkimi temperaturami. Na ruski antarktični bazi Vostok so izmerili do sedaj najnižjo temperaturo na Zemlji, — 89,7 °C. Na južnem tečaju traja dan pol leta in noč prav tako. Sončni vzhod in zahod na njem lahko doživiš le enkrat na leto. Dostopna je le po morju in zraku, a ne zlahka. Obale se branijo obiskovalcev z nešteti ledenimi gorami, ki se s koncev mogočnih ledenikov lomijo v morje. Plavajoči led je uničil že prenekatero ladjo, ki se je skušala prebiti do obale. Zračna pot je sicer krajša, a nič manj tvegana. Na Antarktiki ni letališč; pristati je treba na golem ledu. Dodatno tveganje so ogromne razdalje. Med najjužnejšo točko Južne Amerike, Rtom Horn, in najsevernejšo točko Antarktike je več kot tisoč kilometrov mrzlega antarktičnega morja. Od Avstralije do Antarktike je 2500 kilometrov, od najbolj južne točke Afrike pa kar 3600 kilometrov.

Zgodovina raziskovanj Antarktike se bere bolj napeto kot vsak izmišljen roman. Dramatična in na koncu tragična tekma za osvojitve južnega tečaja še danes zbuja spoštovanje do pionirjev, ki so hoteli raziskati neznanu. Da bi uspeli, so bili pripravljeni žrtvovati vse. In marsikdo je moral žrtvovati tudi najdražje, svoje življenje.

NEPOPISAN LIST SLOVENSKEGA ALPINISTIČNEGA ZEMLJEVIDA

Na Antarktiki ni stalno naseljenih ljudi. Edini človeški prebivalci so delavci na antarktičnih postajah, ki se menjajo vsake pol leta. Zato pa je Antarktika imeniten dom za brezštevne primerke pingvinov, tjulnjev, morskih levov, kitov. Število ptic od galebov do albatrosov presega človeško domišljijo. Obalne vode Antarktike kar kipijo od življenja. Zaradi navpičnega dviganja globinske vode, ki na površino prinaša hranilne snovi, potrebne za razvoj planktona, so antarktična morja štiri- do sedemkrat bolj hranilna kot tropska.

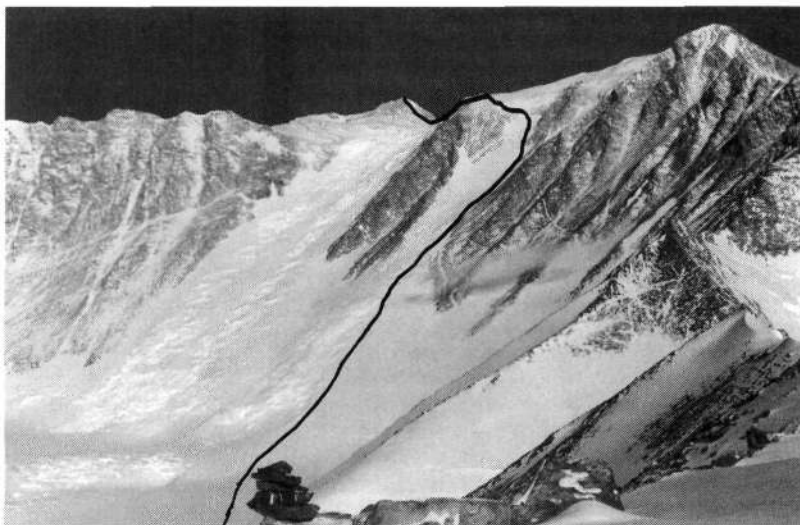

Dne 5. januarja 1997 sem stal na najvišjem vrhu Antarktike.

Za obalnimi predeli in za polarnimi prostranstvi so v času pionirskih raziskovanj počasi prišle na vrsto tudi gore. Šele leta 1966 je močni ameriški odpravi, v kateri so bili sami izkušeni himalajci, uspelo osvojiti najvišji vrh celine, 5140 metrov visoki Mount Vinson. Še danes pa ni znana njegova natančna višina. Več meritev je prineslo različne rezultate. Tako so v uporabi kar tri različne višine za isti vrh, poleg omenjene še 4897 in 5019 metrov. Poleg Vinsona je v pogorju Ellsworth še kopica le nekoliko nižjih vrhov. Večina od njih je še neosvojena. Gorska veriga drug za drugim se nizajočih štiritisočakov je dolga več kot 120 kilometrov in široka od 20 do 30 kilometrov. Seveda pa to še zdaleč niso vse antarktične gore. Na desetisoče jih je in plezalsko so praktično še povsem neobdelane. Antarktika postaja tako ena od zadnjih mej in velik izziv vsem, ki ljubijo naravo, občudujejo njene lepote in skozi trde preizkušnje skušajo najti meje lastnim sposobnostim.

Slovenska antarktična zgodba se je začela kmalu po drugi svetovni vojni, ko je slovenski izseljenec **Dinko Bertonec** kot član argentinske antarktične odprave deloval v obalnem predelu Antarktike in se tudi povzpel na nekaj vrhov. Dolgo časa je bil to edini slovenski obisk celine. Novejša zgodovina se je začela pred kakimi 15 leti. **Stane Klemenc** je začel zbirati podatke in iskati stike s čilenskimi in argentinskimi oblastmi. Vse se je, žal, prej ali slej končalo pri denarju, ki ga je za obisk Antarktike potrebno res veliko — kar trikrat več kot za Himalajo. In tako je v vseh teh letih vedno znova prevladala Himalaja.

Šele v zadnjem času, ko je Antarktika vse bolj izstopala kot nepopisan list na slovenskem alpinističnem zemljevidu udejstvovanj po svetu, so se prizadevanja spet obrnila v to smer. Vmes so Kanadčani ustanovili edino agencijo na svetu, ki se ukvarja s prevozi na Antarktiko, to je Adventure Network International. Tako so odpadla

Prvenstvena Slovenska smer na Mount Vinson (5140 m), preplezana 4. in 5. januarja 1997, višina 2500 m, čas 19 ur, ocena: 45, 55°; prvi plezalci: Viki Grošelj, Stane Klemenc, Rafko Vodišek (Slovenija), Stipe Božič (Hrvaška).

Foto: Stane Klemenc

mučna in dolgotrajna pogajanja z oblastmi držav, ki imajo svoje baze na Antarktiki. Vseeno pa smo se z agencijo ANI kar tri leta dogovarjali, preden smo se sporazumeli za končno ceno, ki je bila sicer za več kot tretjino nižja od prvotne, a še vedno zelo visoka.

Med slovenskimi alpinisti je bilo za prvo antarktično odpravo veliko zanimanje, na koncu pa se je izkazalo, da so bili le trije pripravljeni poleg prispevkov sponzorjev dodati še lastna sredstva, potrebna za izvedbo odprave: Stane Klemenc, njegov dolgoletni partner pri plezanju na najvišje vrhove kontinentov **Rafko Vodišek** in jaz. Popust, ki smo ga izposlovali pri agenciji, je veljal le pod pogojem, da nas je najmanj pet. Zato sta nam kot nalašč prišla prav moj dolgoletni soplezalec iz Himalaje **Stipe Božič** in njegov snemalec **Joško Bojič**, ki za hrvaško TV že dobro leto snemata serijo o najvišjih vrhovih kontinentov.

3. januarja 1997 smo imeli dogovorjen polet na Antarktiko iz čilenskega mesta Punta Arenas. Od doma naj bi odpotovali že 30. decembra. Vso jesen sem zbiral sredstva za pot. Zavarovalniška hiša Slovenica je prevzela generalno pokroviteljstvo, po svojih močeh pa je pomagala še veliko podjetij in posameznikov. Visok predračun na dan odhoda še zdaleč ni bil pokrit, a veliko mirneje, kot sem pričakoval, sem odhajal na pot.

PRISTANEK POD SLOVENSKO SMERJO

Vreme na Antarktiki je bilo ugodno in 3. januarja smo z letalom hercules iz Punta Arenasa na jugu Čila poleteli proti tako željenemu cilju. Šest ur je trajal polet in kake pol ure pred pristankom so se oblaki pod nami razkadiili. Brez diha sem strmel skozi okno in pritiskal na sprožilec. Belino od vetrov spihane pokrajine so poživiljali modrozeleni skladi ledu na pobočjih številnih gora. Pristanek je bil kar dramatičen. Dolgo je letalo poskakovalo na valovitem gladkem ledu, končno se je le ustavilo. Kar po tovorni rampi smo se spustili iz letala in prvič v življenju stopili na antarktični led. Neverjetno doživetje!

Le nekaj ur zatem iz matične baze Patriot Hills z manjšim letalom poletimo do znožja Mount Vinsona, ki je naš osnovni in najpomembnejši cilj. Pristanemo na ledeniku pod njegovo južno steno na višini 2100 metrov. Poskačemo iz letala in iztovorimo pripeljana opremo. Na moje veselo presenečenje ugotovim, da baza ni več tam kot v prvih letih, ampak nekaj kilometrov bolj desno. Vrh gore vidimo tri tisoč metrov nad seboj. Najlepše od vsega pa je, da je vstop v doma na tihem načrtovano prvenstveno smer, o kateri sem razmišljal, točno pred nami.

Ura je polnoč, ko so šotori postavljeni in ko je skuhan prvi čaj. Sonce prijazno sije in temperatura je dokaj znosna. Ker ni vetra, je le kakih 20 stopinj pod ničlo. Pri oskrbniku tabora Daveu se še enkrat pozanimam in zatrdi mi, da je 2500 metrov visoka južna stena Vinsona v desnem, najvišjem delu še nepreplezana. V sebi se trdno odločim, da bomo najprej poskusili tam.

Ob desetih smo že vsi pokonci. Mrzlično začnemo pripravljati opremo in hrano za vzpon. Člani ostalih skupin nas malo debelo gledajo. Nekako nenapisano pravilo je, da na poti proti vrhu postaviš dva višinska tabora in se polagoma pomikaš navzgor. Vzpon in sestop običajno trajata od pet do osem dni. Možnost uspeha je tako menda bistveno večja. Tudi prav! Več kot dovolj smo izkušeni in dobro pripravljeni, da lahko poskusimo na alpski način, ki nam je precej bolj pisan na kožo. Vreme je čudovito in vsako uro moramo izkoristiti. Če nam ne uspe, bomo imeli več kot dovolj časa za nov poskus.

Ob dvanajstih krenemo in tri ure kasneje smo pod steno. Ta je v delu, kjer smo si zamislili prvenstveno smer, videti obetavna in soglasno se odločimo, da poskusimo. Stane, Rafko in Stipe odložijo smučiče k snežnemu balvanu, sam pa se odločim, da jih bom skušal prinesiti na vrh in opraviti spust z vrha gore.

Najdem prehod preko robne zevi, kakih 200 metrov nad njo pa vodstvo prevzame Rafko. Vzpenjamo se 103

Štirje člani antarktične odprave v bazi — z leve proti desni Stipe Božič, Viki Grošelj, Stane Klemenc, Rafko Vodišek.

nenavezani in upamo, da bo tako šlo do vrha. Sneg v steni je dober, dereze dobro prijemajo. Zaradi popolnega brezvetrja in napora nam je na trenutke celo vroče. Globoko pod sabo v gazi vidimo snemalca Joška, ki nas je spremljal do vstopa, kako se vrača v bazo. Člani ostalih odprav pa si z vlečnimi sanmi, privezanimi okoli pasu, tovorijo navzgor hrano in opremo za svoj prvi višinski tabor.

Mi tu zgoraj smo lahki in hitri: brez spalnih vreč, brez šotorov, posode in kuhalnikov. Liter tekočine ima vsak od nas v termovki v nahrbtniku in to mora zadostovati. Pogled iz stene je božanski. Neskončne ledene planjave, posejane z gorami, se pred našimi očmi raztezajo več kot tisoč kilometrov daleč proti južnemu tečaju. Pojavijo se prve bolečine v mečih, a komaj pomislim na to. Izredno hitro napredujemo. Ali Antarktika tako dobro vpliva name ali pa sem res dobro pripravljen.

NA VRHU STENE IN NA VRHU GORE

Ogromna stena nas počasi vsrka vase in zaradi neprestanega naprezanja se tempo upočasnjuje. Ob devetih zvečer imamo približno na dveh tretjinah stene prvo krizo: vse bolj postajamo zaspani. Bojimo se počitka, kajti sonce bo kmalu izgubilo za greben, v senci pa bo peklenko mrzlo. Prevzamem vodstvo in Rafko krene takoj za mano. Stena je bolj strma, a razmere so še vedno dobre, tako da lahko plezamo nenavezani. Pred nami je še zadnjih dvesto najbolj strmih višinskih metrov. Sneg je napihan v steno in strah pred klozastim plazom je vse večji. S cepinom previdno tipam navzgor od skale do skale. Občasno se med nogami ozrem navzdol. Pogled je neverjeten. Dobesedno visimo nad nezemsko pokrajino.

Še zadnjih, ključnih sto metrov. Malo je treba po skalah, potem pa čez nabreklo snežno vesino, kjer strmina doseže in preseže 55 stopinj. Zaradi nenehne strahu pred klozastim plazom se ta napeti del stene strašno vleče.

Ko se strmina nazadnje le položi, počakam na Rafka.

104 Objameva se in v nedopovedljivi mešanici jutra in

večera obsijana s soncem odkorakava še tiste zadnje metre do resničnega roba stene. Ura je tri zjutraj in dva tisoč metrov prepadne vesine je za nama. Uspelo nama je. Pogled naprej pa je veliko razočaranje: vrh Vinsona je še 500 višinskih metrov nad nama in strašno daleč. Malo za nama iz stene izplezata še Stipe in Stane. Vsi štirje omedlevamo od zaspanosti, a nemir pred tem, kaj nas še čaka, nas žene naprej.

Jutro je, več kot štiri tisoč petsto metrov visoko smo in mraz kljub izvrstni opremi sega do kosti. Končno smo v znožju vršne piramide. S Stipetom zagrizeva v ponekod kot kost trd sneg v žlebu nad seboj. Zdi se, da se vleče v neskončnost. Skal na levi nazadnje le zmanjka in pred nama je čudovit snežni rob, kot nebeška brv, ki naju visoko nad brezkončnimi ledenimi planjavami vodi proti najvišji točki celine. Kako je sedaj vse preprosto in lepo! Objeta preko ramen spoštljivo stopiva tiste zadnje metre do najvišje točke. Petega januarja smo, ura je deset dopoldne. Zaradi veličine trenutka, zaradi tovarištva in ganjenosti se mi kljub 30 stopinjam pod ničlo ne zdi preveč mrzlo. Izvlečem slovensko zastavo in jo obesim na palico, ki je zapičena na vrhu. Vtem pride Stane. Objameva se. To je veličasten zaključek njegovih dolgoletnih prizadevanj. Malo za njim pride še Rafko. Vsi smo skupaj na vrhu.

Za nami je devetnajst ur plezanja po novi, prvenstveni smeri, imenovali jo bomo Slovenska smer. Visoka je 2500 višinskih metrov. Višinska razlika, vredna himalajskih razsežnosti. Kako veličasten uspeh! Zadnji od najvišjih vrhov kontinentov za Slovenijo in Hrvaško, pa tudi za Stipeta in zame osebno.

Med skalami malo pod vrhom v okrogli škatli najdemo vpisno knjižico, ki so jo sem gor prinesli prvopristopniki. S ponosom vpišem naša imena in podatke o prvenstveni smeri, ki smo jo preplezali. Potem naberemo nekaj kamenja zase, za prijatelje in za spomin na to neverjetno pustolovščino, ki je 5. januarja 1997 ob desetih dopoldne dosegla enega od velikih vrhuncev.

Enega. Treba je še varno navzdol. Sestopali bomo po smeri prvopristopnikov in tako opravili prečenje celotne

Bazni tabor pod najvišjo goro, v ozadju Mount Vinson.

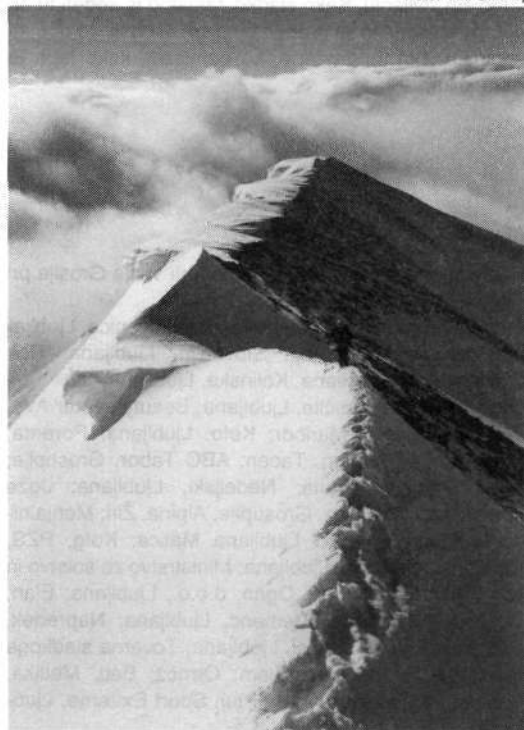
gore. Z vso pozornostjo si pripnem smuči in se z njimi na nogah povzpnem do najvišje točke.

SMUČANJE Z MOUNT VINSONA

Zberem se, nadiham in začnem smučati. Prvi metri z vrha so lahki in zato kar nekam slavnostni. Stipe in Stane vsak s svojo kamero beležita ta spust. Pod skalnim grebenom vozim kakih 100 metrov daleč, potem pa je treba naravnost navzdol v prepadno

Antarktika je dežela neizčrpnih možnosti za gornike in smučarje.

Foto: Viki Grošelj

snežno vesino. Že po nekaj odločnih zavojih sem v njenem najbolj strmem delu. Naklonina je krepko čez 50°, kar še ni najhuje. Ob vsakem zavoju snežna gromota pod mano zadrhti. Občutek imam, da se bo vsak hip pobočje pod mano utrgalo in z menoj vred zgrmelo dobrih tristo metrov nižje.

Ne preostane mi drugega, kot da se v poševnem smuku rešim v dolgo pobočje, kjer se trši sneg meša z zaplatami golega ledu, a vsaj plazu se mi ni treba bati. Mišice na nogah podrhtevajo, pod robniki večkrat zaškrtja goli led, a uspe mi kontrolirati hitrost in ko se po obratu vračam v drugo stran, je naklonina že manjša, vrtoglava globina pa tudi. Z veselim vzklikom oddrvim na ledeniški plató. Preden izginem za grebenskim robom, še enkrat pogledam navzgor. Rafko, Stane in Stipe se prebijajo po skalnem grebenu naprej. Očitno so zase našli boljšo pot navzdol. Veselo si pomahamo.

Skoraj pol ure moram po ravnem ali celo rahlo navzgor, do najvišje točke platoja. Na levi vidim sedlo, na katerega prideš z Vinsona, a je previsoko, da bi se vzpel nanj. Raje bom obšel še enega od skalnih vrhov in okoli njega prismočal na normalni pristop. Ko se plató prevesi navzdol, se z velikim užitkom poženem in zasmučam okoli vogala. Od osuplosti pa mi skoraj vzame sapo: pod mano je povsem neznana dolina. Kaj sedaj? Naj se vrnem nazaj na sedlo in še pod samo vršno piramido? Ali pa naj poskusim kar po tej dolini? Morda je kje nižje vendarte prehod v dolino, po kateri vodi normalen pristop na goro. Utrujen sem kot pes in nazadnje zmagalenoba. Odpeljal bom navzdol in če spodaj ni prehoda, bom že nekako zlezel čez greben.

Božansko smučanje po čudovitem snegu in ne prestrmih kilometre dolgih pobočjih pomalem greni le nestrpen strah, da se na koncu ne bo dobro končalo. Pa se! Dolgo zaobljeno pobočje me že nad sedlom privede v dolino, po kateri vodi normalen pristop.

Pred menoj je tisoč višinskih metrov spusta čez nevaren viseči ledenik. To bo najtežji del. Ostanke gazi in markirne palice mi pomagajo najti pot skozi labirint serakov. Zavoji so kratki in odsekani. Težko in nevarno je,

S smučni na ramah na enem od dotle še neosvojenih vrhov.

Foto: Stipe Božič

a smučanje me omamlja in moči se mi vračajo. Popolnoma sem zbran in osredotočen na smučanje. Le mimogrede zaznam, da se spuščam po enem od najbolj nevarnih ledenikov doslej. Kar s treh strani se nanj usipajo plazovi. Nekje na polovici se seraki razredčijo. Strmina ne popušča, a vesine, ki so vse manj prepredene s seraki, mi puščajo več manevrskega prostora. Pozabim na neznosno žejo, ki me muči že od prejšnjega večera in kar plavam navzdol. Bliskovito se prebijem čez najnevarnejše ozko grlo v dnu ledenika in šele ko sem kakšen kilometer nižje na varnem, se ustavim in obrnem. Veličasten pogled! Za tisoč višinskih metrov nevarnega ledenika sem porabil le petnajst minut. Če ne bi med ogromnimi ledenimi stolpi opazil v snegu zarisanih zavojev, bi mislil, da se mi sanja.

Pred menoj ni nobenih težav več. Vozim po dolgi položni dolini pod južno steno in kmalu srečam prvo trojno navezo, ki se počasi vzpenja. Dajo mi piti. Voda! Božanska pijača. Čestitajo. Z velikim spoštovanjem govorim o našem prvenstvenem vzponu in hitrem smučarskem spustu.

Na popolnoma ravnem delu doline, kjer napredujem v tekaškem koraku, se vsi napor preteklih dveh dni zgrmejo name. Komaj-komaj se privlečem do snežnega balvana, kjer smo vstopili v našo smer, od tu naprej pa se ledenik spet prevesi navzdol. Čudovito je smučanje v pršečem snegu še zadnjih štiristo višinskih metrov. Baza. Tu je Joško. Pijem, pijem, pijem in svet je tako lep, da ne morem k sebi. Osemindvajset ur potem, ko smo krenili iz baze, sem spet tu. In to kakšnih ur!

VZPONI NA ŠEST DEVIŠKIH VRHOV

Le dan počitka potrebujemo in spet smo nared za nova doživetja. S Stipetom preplezava lep dvoglavi vrh nad bazo. Tri ure potrebujeta za vzpon po snežnem pobočju. Z višine 2800 metrov se nama odpira neverjeten pogled na to magično pokrajino. Tisoče vrhov lepih, nenavadnih oblik se niza vse do obzorja. Tu bi lahko plezal vse življenje in še čez. Kot prvopristopnika eno

od glav poimenujemo Slovenija, drugo Hrvaška, napraviva nekaj posnetkov, potem pa v dolgih, užitek polnih zavojih odsmučava v bazo.

Naslednji dan je še lepši. V enajstih urah nam uspe priplezati na tri nove vrhove in presmučati kilometrske razdalje. Vzpon na še enega od neosvojenih vrhov nad bazo je nov vrhunec v nizu izjemnih doživetij. S Stanetom se vsak s svoje strani prebija nanj in ga imenujemo po mojem generalnem pokrovitelju Slovenica. Po tretji strani odsmučava z njega. Dotlej smo opravili že več kot dvajset vzponov in spustov ter poleg Vinsona priplezali še na šest dotle neosvojenih vrhov. Več in na boljši način, kot smo lahko načrtovali in pričakovali tudi v najbolj drznih sanjah.

Petnajstega januarja pridejo z dvema letaloma po nas in nas prepeljejo v matično bazo Patriot Hills. Med našo odsotnostjo je tam zapadlo veliko novega snega in v naše veliko veselje letalo iz Punta Arenasa še ne more po nas.

V štirih podarjenih dnevih nam uspe v gorovju Patriot opraviti še nekaj imenitnih vzponov v do 500 metrov visokih ledenih stenah in grebenih in še lepših smučarskih spustov. V soboto, 18. januarja, pa se razmere izboljšajo. Ko izvem, da letalo prihaja po nas, novice nismo nič veseli. Ob dveh ponoči bo priletelo, ob petih pa naj bi odleteli nazaj. Spakiram še zadnje malenkosti. Večer je tako lep, da ves čas hodim ven, gledam, fotografiram in se čudim. Čutim, kako težko bo tole slovo. Malo pišem, malo poslušam glasbo, malo se pogovarjam s prijatelji. Končuje se nekaj neverjetno lepega v mojem življenju. Kako sladko žalostno je sedeti tu ob peči, greti noge in še preden smo sploh odšli, že obujati spomine. Dih mi zastane, ko pomislim, kako lepa je Antarktika.

***

Podjetja in posamezniki, ki so podprli Vikija Grošlja pri odpravi Antarktiki 1997:

Generalni pokrovitelj: Zavarovalnica Slovenica, Ljubljana; pokrovitelji: Loterija Slovenije, Ljubljana, Rok Govekar, s.p., Ljubljana, Kolinska, Ljubljana.

Darovalci: Iskra Zaščite, Ljubljana; Beauty center Ave, Ljubljana; Večer, Maribor; Kefo, Ljubljana; Porenta, Škofja Loka; Unihem, Tacen; ABC Tabor, Grosuplje; Iskra Zmaj, Ljubljana; Nedeljski, Ljubljana; Jože Lorbek, Izola; Motvoz, Grosuplje; Alpina, Žiri; Menjalnica Wilfan, Kranj; PD Ljubljana Matica; Kotg, PZS, Ljubljana; Iglu šport, Ljubljana; Ministrstvo za šolstvo in šport; Italco, Ljubljana; Ogrin, d.o.o., Ljubljana; Elan, Begunje; Dia studio Klemenc, Ljubljana; Napredek, Domžale; Elektro servisi, Ljubljana; Tovarna sladkorja Ormož; Kombinat Jeruzalem, Ormož; Beti, Metlika; Veritas, Ptuj; Rosler d.o.o., Ptuj; Sport Extreme, Ljubljana.